

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/598	17 maart 1994

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 14/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

ha
[REDACTED]
Kolonel-KLu

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/598
d.d. 17 maart 1994

Aan:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

Intern:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HMA
Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

14/94

(Afgesloten 171400 MAR 1994)

Bosnië-Herzegovina

Op 18 maart a.s. zal in Washington een overeenkomst worden getekend tussen vertegenwoordigers van de Bosnische Kroaten en Moslims. Daarin leggen zij vast dat tussen de door beide bevolkingsgroepen gedomineerde gebieden een federatie zal worden gevormd. Het ligt in de bedoeling dat deze federatie vervolgens een confederatief staatsverband zal aangaan met de republiek Kroatië. De Bosnische president Izetbegovic heeft verklaard dat de federatie uit zeven tot negen kantons zal bestaan. De opperbevelhebber van de Bosnische (Moslim-)troepen heeft aangegeven dat het in de bedoeling ligt zijn eenheden met die van de Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO) te integreren tot een gezamenlijke strijdmacht. Overigens hebben diverse functionarissen ook aangegeven dat de afspraken nog nader uitgewerkt dienen te worden. Eén van de belangrijkste punten van onenigheid zou de afbakening betreffen van de kantons waaruit de federatie zou moeten bestaan. Ook over het tijdschema waarin de principe-afspraken moeten worden gerealiseerd, lijkt nog geen zekerheid te bestaan.

Deze ontwikkeling is opmerkelijk, omdat er tot voor kort onoverkomelijke tegenstellingen leken te bestaan tussen beide bevolkingsgroepen. Hoewel nog onvoldoende details bekend zijn met betrekking tot het gemelde akkoord, lijkt het de Moslims mogelijkheden te bieden om in centraal-Bosnië een economisch levensvatbaar staatsverband in stand te houden. De kans dat de Moslims dit doel zelfstandig met militaire middelen zouden kunnen afdwingen, was uiterst klein. Ook hebben de Moslims zich kennelijk gerealiseerd dat hun pogingen om een vergroting van de buitenlandse militaire betrokkenheid bij het conflict te bewerkstelligen tot op heden vruchteloos zijn geweest en ook in de toekomst weinig kans van slagen zouden hebben. Vermoedelijk ligt daarin de reden dat zij hebben ingestemd met toenadering tot de Kroaten.

De overeenkomst met de Moslims heeft voor de Kroaten diverse voordelen. Waar de HVO tot voor kort moest vrezen dat de Moslims op het punt stonden de Kroatische enclaves in centraal-Bosnië rond Vitez en Kiseljak te veroveren, wordt een dergelijke ontwikkeling door een akkoord met de Moslims voorkomen. Zoals bekend heeft de Kroatische politieke leiding zich gedwongen gezien de militaire assistentie aan de HVO aanzienlijk te vergroten om de val van deze enclaves te voorkomen. Onder invloed daarvan was zelfs bedreigd met internationale sancties tegen Kroatië. Het genoemde akkoord met de Moslims sluit ook vrijwel uit dat dergelijke sancties alsnog worden afgekondigd.

Onzeker blijft of de Kroaten hun strategische doelstellingen in Bosnië-Herzegovina hebben bijgesteld, dan wel uit tactische overwegingen hebben ingestemd met de vorming van een federatie met de Moslims. Denkbaar is dat hun instemming met name bedoeld is om hun positieve opstelling ten opzichte van het vredesproces te illustreren en dat zij, wanneer meer duidelijkheid zal bestaan over de overlevingskansen van de Bosnische federatie en de toekomstige Servisch-Kroatische betrekkingen, hun samenwerking met de Moslims in dat licht zullen heroverwegen. Ook is denkbaar dat zij erop hopen dat de Kroaten in de federale regering (die

[REDACTED]

op basis van pariteit gevormd zal worden) in staat zullen zijn alle tegen de Kroatische belangen gerichte maatregelen te voorkomen.

Als gevolg van het akkoord tussen de Moslims en Kroaten komen de Bosnische Serviërs onder toenemende politieke druk om in ieder geval territoriale concessies te doen aan de te vormen federatie, en mogelijk daarvan zelfs deel uit te gaan maken. De Bosnisch-Servische leiding lijkt onzeker over de te volgen koers. Parlementsvoorzitter Krajisnik heeft gesteld dat de Bosnische Serviërs bereid zijn te overleggen over het afstaan van gebied aan de te vormen federatie, maar Izetbegovic heeft reeds gesteld dat het door Krajisnik genoemde percentage (17%) in zijn visie onvoldoende is. De Bosnisch-Servische politiek leider Karadzic heeft zelfs aangegeven bereid te zijn toetreding tot de federatie te overwegen, maar hij stelde als voorwaarde dat de Bosnische Serviërs recht zouden hebben op "bijzondere betrekkingen" tot Servië. Karadzic's plaatsvervanger Koljevic heeft daarentegen gesteld dat de Serviërs slechts met het akkoord van Washington zullen instemmen indien zij het recht krijgen zich bij Servië aan te sluiten.

Er zijn aanwijzingen dat de Bosnisch-Servische militaire leiding, met name opperbevelhebber Mladic, gekant blijft tegen het prijsgeven van veroverd gebied aan de Moslims en Kroaten. Volgens onbevestigde berichten zou Mladic op grond van dit verzet inmiddels ontslagen zijn. Het is niet uitgesloten dat dit bericht juist is, omdat Mladic door zijn harde opstelling geldt als een obstakel voor het vredesproces. Anderzijds geniet Mladic onder de Bosnisch-Servische bevolking en in Servië zelf relatief veel aanzien. Betwijfeld moet worden of Karadzic het ontslag van Mladic kan afdwingen zonder steun vanuit Belgrado. Indien Mladic inderdaad ontslagen is, moet worden aangenomen dat de Servische president Milosevic deze stap heeft gesteund in de hoop dat daardoor opheffing van de internationale sancties tegen "Joegoslavië" dichterbij kan worden gebracht.

De afgelopen dagen hebben de Serviërs hun aanvallen op enkele Bosnische steden (zoals Bihac en Maglaj) aanzienlijk geïntensiveerd. Dit kan worden gezien als een poging de militaire situatie dermate te destabiliseren dat daardoor de toenadering tussen Moslims en Kroaten kan worden doorkruist. Ook is denkbaar dat zij hopen terreinwinst te behalen teneinde hun onderhandelingspositie ten opzichte van Moslims en Kroaten te verbeteren. Overigens zijn er ook aanwijzingen dat dergelijke beschietingen, in ieder geval bij Bihac, deels kunnen worden toegeschreven aan pogingen om UNPROFOR ervan te weerhouden effectief toezicht te houden op de omgeving, waardoor zwarte handel en smokkel bemoeilijkt zouden worden.

De bevelhebber van de Bosnisch-Servische strijdkrachten in noordoost-Bosnië heeft ten overstaan van leden van de EU-waarnemersmissie in Bosnië-Herzegovina melding gemaakt van troepenverplaatsingen van zowel Moslims als Kroaten vanuit centraal-Bosnië naar het noorden. Hij stelde te vreezen voor een gecombineerd offensief in de richting van de rivier Sava, die in het noorden de grens vormt tussen Bosnië-Herzegovina en Kroatië, bij Brcko. Toegang tot de Sava was één van de door de Moslims geformuleerde hoofddoelen. Een offensief in die richting zou de belangen van de Serviërs aanzienlijk bedreigen, omdat de verbinding tussen de door hen gedomineerde gebieden in het oosten en het westen van Bosnië-Herzegovina (en derhalve tussen Servië enerzijds en Banja Luka en Knin anderzijds) wordt gevormd door een smalle corridor bij Brcko. Het vormt een strategisch belang van de Kroaten om deze corridor af te sluiten, omdat het bestaan van deze corridor de (militaire) bevoorrading van de Kroatische Serviërs vanuit "Joegoslavië" mogelijk maakt en de kansen op herstel van het Kroatische gezag over de "Servische" gebieden verkleint.

Volgens de Russische onderminister van Buitenlandse Zaken Churkin blokkeren de Bosnische Moslims de openstelling van het vliegveld van Tuzla. Zoals reeds

[REDACTED]

zal zijn tenminste een deel van de Krajina op te offeren, indien daardoor opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië" mogelijk zou worden. Vooralnog wordt aangenomen dat Milosevic weliswaar prioriteit zal toekennen aan normalisering van de internationale positie van "Joegoslavië", maar zich zal onthouden van stappen die de staatkundige aaneensluiting van alle "Servische" gebieden ook op langere termijn onmogelijk zouden maken.

In dit kader is opmerkelijk dat de minister van Financiën van de Krajina heeft aangekondigd dat de "nieuwe dinar", die de "Joegoslavische" regering onlangs in omloop heeft gebracht om de economische crisis in het land het hoofd te bieden, met onmiddellijke ingang het enige wettige betaalmiddel in de Krajina zal zijn. Kennelijk betreft het hier een poging de beide "Servische" gebieden dichter aaneen te sluiten en het Milosevic moeilijker te maken de Krajina op te offeren.

Kroatië

Zoals reeds eerder gemeld, dient het mandaat van UNPROFOR eind maart opnieuw verlengd te worden. Kroatische functionarissen, onder wie president Tudjman, hebben er de afgelopen dagen op gezinspeeld dat zij niet akkoord willen gaan met ongewijzigde verlenging van dit mandaat. Tudjman heeft gesteld dat UNPROFOR in zijn visie méér macht moet krijgen om het Kroatische gezag in de Krajina te herstellen en de terugkeer van (Kroatische) vluchtelingen naar de UNPA's mogelijk te maken. Overigens heeft Kroatië ook bij eerdere gelegenheden dergelijke dreigementen geuit, maar uiteindelijk toch ingestemd met ongewijzigde verlenging van het mandaat.

Bij de bepaling van de Kroatische beleidslijn in deze kwestie zal uiteraard het genoemde Amerikaans-Russische voorstel van invloed zijn, maar zullen ook overwegingen van binnenlands-politieke aard een rol spelen. Ondanks het meerpartijstelsel dat formeel heerst, draagt Kroatië nog vele kenmerken van een eenpartijstaat, waarin Tudjman en zijn partij HDZ in hoge mate de dienst uitmaken. Beide hebben het afgelopen jaar, met name onder invloed van de verslechterende economische situatie in het land, aanzienlijk aan populariteit ingeboet. Tudjman kan zijn positie vermoedelijk slechts handhaven met een voortdurend beroep op de "Servische dreiging". Hoewel een oplossing van de spanningen tussen Servië en Kroatië dringend gewenst is, onder meer om de economische problemen het hoofd te bieden, zou deze derhalve tot de val van Tudjman kunnen leiden.

Eerder deze week heeft een bijeenkomst plaatsgevonden van de Defensieraad van de Krajina. Volgens het officiële communiqué is daarbij gesproken over de vorming van een beroepsleger. Met name werden alle regeringsinstellingen uitgenodigd maatregelen te treffen die de financiering van de strijdkrachten van de Krajina zouden kunnen verbeteren. Vermoedelijk houden deze aankondigingen deels verband met de onvrede die reeds geruime tijd bestaat over de levensomstandigheden van de militairen van de Krajina als gevolg van de economische crisis, die de inzetbaarheid van de strijdkrachten aantast. Zoals reeds eerder gemeld, heeft het afgelopen najaar zelfs een eenheid van de Krajina zijn posities aan het front bij Zadar verlaten om bij het parlement in Knin te protesteren tegen de ontoereikende soldij. Anderzijds kunnen de resultaten van de besprekingen ook worden gezien als een indicatie dat de militaire leiding van de Krajina rekening houdt met hernieuwde strijd rond de republiek.

Servië/Montenegro

Er is nog steeds geen nieuwe regering van Servië benoemd. De gedoodverfde nieuwe premier, Marjanovic, voert momenteel met name besprekingen met andere zakenlieden, hetgeen erop wijst dat hij beoogt een zakenkabinet te vormen. Anderzijds is er onlangs ook overleg geweest tussen leden van de socialistische partij en de leider van de zich als democratisch presenterende oppositie, Draskovic. Naar verluidt hebben deze laatste besprekingen geen positief resultaat opgeleverd.

[REDACTED]

Zoals reeds eerder gemeld, hebben de socialisten in de verkiezingen van december j.l. net niet de absolute meerderheid behaald. Zij twijfelen nu tussen de mogelijkheid een minderheidskabinet te vormen dat dan gebruik moet maken van de verdeeldheid van de oppositie, of te proberen een deel van deze oppositie over te halen regeringsverantwoordelijkheid te nemen. Overigens moet worden onderstreept dat de socialisten bij decreet regeren zo lang er geen nieuwe regering is gevormd.

De Montenegrijnse president Bulatovic heeft vorige week gezinspeeld op samenvoeging van het door Serviërs beheerste deel van oost-Herzegovina (het achterland van de Kroatische havenstad Dubrovnik) met zijn eigen republiek, als voorbereiding op staatkundige vereniging van alle Serviërs. Deze melding is opmerkelijk, met name omdat de Montenegrijnse politieke leiding zich over het algemeen gematigder opstelt dan de Servische. Deze opstelling houdt vermoedelijk met name verband met de vrees dat de Montenegrijnen in een eventuele Groot-Servische staat een ondergeschikte positie zouden innemen. In oost-Herzegovina zijn relatief veel Montenegrijnen woonachtig. Ook de aldaar gevestigde Serviërs hebben veel gemeen met de bevolking aan de andere zijde van de Bosnisch-Montenegrijnse grens. Ten tijde van de strijd rond Dubrovnik in 1992 werd de lokale Bosnische en Kroatische bevolking herhaaldelijk geterroriseerd door Montenegrijnse leden van het toenmalige Joegoslavische Volksleger. Met de door Bulatovic voorgestelde grenswijziging zou Montenegro niet alleen in geografisch, maar ook (gezien de strategische ligging van oost-Herzegovina) in politiek opzicht aan belang winnen ten opzichte van Servië. Vermoedelijk staat Milosevic afwijzend ten opzichte van het voorstel van Bulatovic.

Conclusie/voorzicht

Op 18 maart zal er in Washington een akkoord worden ondertekend ter oprichting van een federatie van de Kroatische en Moslim-gebieden in Bosnië-Herzegovina. Voor de Moslims vormt dit een poging een economisch levensvatbare staat in stand te houden in de door hen gedomineerde gebieden. Ook voor de Kroaten vormt dit akkoord een stap in de richting van hun politieke doelstellingen. Onduidelijk is overigens of de Kroaten, die er de afgelopen maanden blijk van hebben gegeven te streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina langs etnische lijnen, deze doelstelling hebben bijgesteld.

De Verenigde Staten en Rusland hebben gemeld grote vorderingen te maken bij overleg over een gecombineerd vredesplan voor Kroatië en Bosnië-Herzegovina, dat deels samenhangt met de bovenvermelde overeenkomst tussen Kroaten en Moslims. Het is daarnaast gebaseerd op de gedachte dat "Joegoslavië" Kroatië binnen zijn internationaal erkende grenzen erkent. In ruil daarvoor zouden de "Servische" gebieden in Kroatië in hoge mate autonoom worden, wordt "Joegoslavië" verzachting van de sancties in het vooruitzicht gesteld, en zou de "Servische" gebieden in Bosnië-Herzegovina een vorm van unie met Servië worden aangeboden. Vermoedelijk zullen de besprekingen over de details van dit plan nog grote problemen opleveren.